

Slavnostní projev k udělení Medaile města Liberec Haně Seifertové, Věře Vohlídalové a Dagmar Helšusové

"O mnohostranném působení žen v dějinách se dá velmi málo zjistit prostředky vědecké faktografie. Naštěstí navzdory tomu, že čas pohřbil prokazatelné stopy tohoto působení, nelze přehlédnout jeho blahodárné proudění v životní míze, která utváří bytí generací, jež přicházely jedna za druhou až do naší doby. Vůči tomuto velikému a nezměrnému ženskému přínosu má lidstvo nesmírný dluh. Kolik žen bylo a je dosud ceněno více pro tělesný vzhled než pro kompetenci, odbornost, pro díla své inteligence, pro bohatství svého citu a konečně pro samu důstojnost svého bytí!"

Vážený pane primátore, dámy a pánové,
úvodním citátem z listu papeže Jana Pavla II. (1995) bych rád předznamenal, jak moc si vážím této mimořádné příležitosti promluvit při slavnostním udělení Medaile města Liberec hned trojici laureátek. Naše statutární město dnes zažívá skutečně jedinečnou událost, když se rozhodlo udělit vysoké ocenění třem výjimečným ženám, třem hrdinkám své doby, třem jasně slyšitelným hlasům. Dějinný přínos žen pro národy i státní útvary, pro města i ty sebemenší komunity je nesporný. Přesto si troufám tvrdit, že mnohé jejich zásluhy jsou neprávem o něco méně známy i o něco méně vyzdvihovány než ty mužské. Ale jsem si také docela jist, že samy tvůrkyně skvělých a nezapomenutelných činů, průkopnice nových směřování v mnoha oborech lidské činnosti i iniciátorky a statečné obhájkyně skvělých myšlenek - na rozdíl od svých často sebestřednějších a ambicióznějších mužských protějšků - o pozlátko přehnaně vyjadřovaného společenského obdivu vlastně ani tak moc nestojí. Stačí se rozhlédnout po naší vlastní historii a jen vyslovit křestní jména jako Charlotta, Hana, Milada, Olga, Věra, Dagmar, Madeleine nebo třeba Marta. Automaticky se nám vybavují úctyhodné životní příběhy, v nichž osobní vznešenost, ale i odříkání, píle, člověčenství a pokora zřetelně předčily všechny ty bolestné rány, které osud těmto konkrétním ženám uštědřil. A co víc, z těchto příběhů už na první poslech poměrně srozumitelně vysvítá poznání, že originalita myšlenek vždy vyvěrá z bohatství ducha, že statečnost se rodí v hloubce charakteru člověka a že prospěšnost tkví především v obětavém zájmu o celek. Konečně už Karel Čapek řekl,

že zatímco muž je člověk davu, žena velmi ztrácí, existuje-li hromadně. Sám pro sebe si to překládám především tak, že i když obdivuhodná síla spojené mužské osobnosti zvládne mnohé, zdánlivá křehkost ženské individuality dokáže nejednou vydat i za sebepočtenější mužský dav.

Zaposlouchejme se ale nyní společně do hlavních milníků životních příběhů našich tří dam - Hany, Věry a Dagmar.

Hana se do Liberce se svým mužem a sochařem Jiřím přistěhovala v roce 1958, krátce po absolutoriu dějin umění na FF UK, aby zde následujících 12 let úspěšně vedla a po všech stránkách rozvíjela Oblastní galerii Liberec. Naše město tehdy po dlouhé době konečně opět významně kulturně rozkvetlo, stalo se pojmem především pro podporu mladého výtvarného umění i těch umělců, kteří měli Prahu takříkajíc z kádrových důvodů profesně zakázanou. Originální sochařská sympózia v plenéru, která Hana v letech 1964 a 1969 iniciovala a jako kurátorka i vedla, ukázala, jak silné myšlenkové sdělení může umění ve veřejném prostoru směrem ke společnosti nést. Sympózia navíc položila základy toho dodnes platného automatického spojení, že Liberec a sochy patří neodmyslitelně k sobě a že výtvarné umění nejen spoluurčuje ráz místa, ve kterém chceme žít, ale je i výrazem míry kulturnosti jeho obyvatel. Hana svou činností zaměřenou na moderní projev výtvarného umění jako organické součásti společnosti znovu poodkryla obrovský tvůrčí a kreativní potenciál města, který se třeba v architektuře či designu ukázal už v dobách dávno předválečných, ale který se svým zakřiveným důrazem na uniformitu a schéma snažily potlačit dvě po sobě jdoucí diktatury, nacistická a komunistická. Za své statečné občanské postoje po srpnu 1968 a nevšední kulturní aktivity byla Hana nucena z místa ředitelky Oblastní galerie Liberec v roce 1970 odejít a spolu se svým mužem Liberec nadobro opustit.

Věra se v česko-německé rodině narodila ve válečné londýnské emigraci, ale záhy po osvobození v pětačtyřicátém se její rodiče přestěhovali do Liberce. Po studiích knihovnictví na FF UK se Věřiným osudem stala liberecká knihovna. Až do roku 1989 však pro své otevřené postoje po 21. srpnu 1968 i jako dcera signatáře Charty 77 neměla šanci na výraznější společenské uplatnění. Už v roce 1990 ale zvítězila v konkurzu na ředitelku Státní vědecké knihovny v

Liberci. Od té doby je pak její jméno spojeno jak s mnoha občanskými aktivitami, tak zejména s ideou a výstavbou nové liberecké knihovny s židovskou modlitebnou, která byla otevřena 9. listopadu 2000 na místě předválečné synagogy, vypálené nacisty při tzv. křišťálové noci. Stavba smíření je nejen zvěčněným testamentem česko-německého odpuštění, zcela mimořádným veřejným prostorem otevřeným každému člověku i každé myšlence, ale také symbolem Věřiny nezměrné duchovní síly, neuvěřitelné osobní schopnosti jít za svým cílem i hlubokou vírou, že dělat správné věci má vždycky smysl. Právě zaujetí pro veřejný zájem i - v dobrém smyslu míněno - osobní neudolatelnost ostatně Věra coby občanská aktivistka prokazuje stále.

Dagmar se narodila v typicky sklářském městě nedaleko Liberce do rodiny krejčovské a skláře. I ji formovalo uvolnění pozdních šedesátých let a především vojenský převrat z osmašedesátého. Po předčasném odchodu ze studií na liberecké vysoké škole v roce 1970 pak nastoupila do knihovny. Sedmdesátá a osmdesátá léta prožila se svým mužem a hercem Václavem ve stínu vytrvalého zájmu konfidentů a Státní bezpečnosti, takže se nelze divit, že se už 18. listopadu 1989 zapojila do služeb sametové revoluce, stála při samotném založení libereckého Občanského fóra a stala se jeho významnou představitelkou s velkým přesahem za hranice města. Za OF, následně Občanské hnutí a jeho nástupnické subjekty zasedala v libereckém zastupitelstvu až do roku 2006, v posledních čtyřech letech své politické kariéry zastávala i post náměstkyně primátora pro školství a kulturu. S přesvědčením, že jakákoli politická služba veřejnosti musí primárně stát na principech demokracie a ochrany lidských práv. Při tom všem se ale nadále s plným zaujetím věnovala a věnuje specifické knihovnické disciplíně, totiž rozvoji dětské literatury a dětského čtenářství. V roce 2003 iniciovala a založila unikátní Veletrh dětské knihy, který má děti nejen navracet zpět ke čtené próze i poezii, ale souběžně prohlubovat jejich individuální schopnosti v práci s textem. Kdybych to chtěl vyjádřit básnicky, řekl bych, že Dagmar předkládá dětem s láskou a osobní vírou všechny vůně, barvy a kouzla, jaké tištěná kniha může mít. V době digitalizované společnosti jde z mého pohledu o téměř nadlidský úkol, o to však vzácnější a důležitější.

Ze všech tří příběhů je patrné, jak historické události, jež se odehrály v libereckých kulisách, poznamenaly životy všech tří dnešních laureátek. A také to, jakým způsobem Hana, Věra a Dagmar naopak ovlivnily a obohatily moderní historii města a jejím prostřednictvím každého z nás. Přestože jde o příběhy autonomní a bytostně svrchované, mohu vám nabídnout fascinující průsečík, který alespoň na krátký čas protnul život každé z těchto tří žen. Jsem si jist, že si Hana, Věra i Dagmar uchovávají ten zážitek jako své osobní rodinné stříbro.

Profesní příslušnost ke kulturnímu okruhu dávala zejména v totalitní době prostor pro častá osobní setkání vynikajících tvůrců mnoha kreativních oborů. A snad osud tomu chtěl, že návštěvou u Haniny rodiny přebýval zrovna z 20. na 21. srpna 1968 i se svou ženou Olgou tehdy zatím jen dramatik Václav Havel. Nakonec zůstal týden. Začala se psát jedna ze slavných kapitol liberecké historie i Havlova života. Na náměstí před libereckou radnicí se v palbě sovětských vojáků zrodil politik. Jinak řečeno, nebýt Hany, jejího muže Jiřího či architekta Miroslava Masáka, Havel by patrně první hodiny či dny sovětské okupace Československa prožil na svém Hrádečku. Tam totiž to léto upravoval topení a do Liberce si přijel zejména pro praktické rady zkušených odborníků.

Je o dvaadvacet let později, prakticky tatáž dekorace jako v srpnu 1968. Znovu plné náměstí Dr. E. Beneše, napětím elektrizované davy ale tentokrát nespílají okupantům, ale naopak dychtivě čekají na Něho. Václav Havel se 23. května 1990 zase objevil v Liberci, teď však už oficiálně jako prezident republiky. A na schodech historické liberecké radnice jej po boku prvního polistopadového starosty Jiřího Moulise očekávala s květinou v ruce i Dagmar, reprezentantka Občanského fóra. A v napjatém ovzduší před prvními svobodnými volbami jí i ostatním občanům tehdy Havel z balkónu radnice příznačně vzkázal: *"Volte lidi skromné, věcné, slušné, lidi, ke kterým máte důvěru. Nevolte křiklouny. Dějiny by se zbytečně opakovaly."* Je vlastně nepřekvapující a do jisté míry i mrazivé, jak jsou Havlova slova i po těch třiceti letech aktuální.

A poslední posun v čase a tentokrát i v místě. Je 16. listopadu 2000 a jsme v novotou vonící knihovně. Přesně týden po slavnostním otevření, už bez přehnaného zájmu médií i veřejnosti, si nový

liberecký kulturní skvost přijel konečně prohlédnout prezident Václav Havel. A Věra mu při tom všem byla osobním doprovodem i průvodcem. Prošli tak spolu stavbou, nad níž Havel v roce 1995 přijal spolu se spolkovým prezidentem Romanem Herzogem oficiální záštitu. Šlo tehdy nejen o obrovskou symboliku, ale i zásadní moment pro získání potřebných financí od české i německé vlády, z evropských fondů i od zahraničních donátorů.

Vážené dámy, vážení pánové,
udělujeme dnes Medaili města Liberec paní Haně Seifertové, paní Věře Vohlídalové a paní Dagmar Helšusové. Milé dámy, srdečně Vám blahopřeji, převezměte prosím z rukou pana primátora svá zasloužená vyznamenání.

17. září 2020